

ANDREI PLATONOV

În așteptarea fericirii
Nouă povestiri despre
viață și moarte

Ediție întocmită, prefață,
traducere din limba rusă și note de
ANTOANETA OLTEANU

CORINT

CLASICI AI LITERATURII

CUPRINS

<i>Prefață</i> de Antoaneta Olteanu	5
<i>Tabel cronologic</i>	11
Povestire despre lampa stinsă a lui Ilici.	13
Semion. Povestire din trecut	27
Makar cel cuprins de îndoială	41
Fro	63
Al treilea fiu.	91
În zorii tinereții îndepărtate	99
Râul Potudan	131
Djan	167
Groapa de fundație.	311
<i>Glosar</i>	457

DJAN¹

Povestire fantastică

1

În curtea Institutului de Economie de la Moscova intră un tânăr nerus, Nazar Ceagataev. Se uită uimit în jur și-și veni în fire din vremurile trecute, îndepărtate. Aici, în curtea asta, hoinărise câțiva ani și aici își petrecuse tinerețea, dar lui nu-i pare rău de ea, acum a ajuns sus, în vârful minții sale, de unde se vede mai bine această lume de vară, încălzită de soarele potolit al înserării.

În curte creștea foarte puțină iarbă, într-un colț se afla o ladă pentru gunoi, apoi se afla o magazie veche de lemn, și lângă ea creștea un măr bătrân singuratic, fără nicio implicare din partea oamenilor. Imediat după acest măr se afla o piatră-mineral de vreo sută de puduri, nu se știe de unde, și, mai departe, se înfipsese în pământ roata de fier a unui locomobil din secolul al XIX-lea.

Curtea era goală. Tânărul se așează pe pragul magaziei și se concentrează. Primise de la cancelaria instituției adeverința de susținere a lucrării de diplomă, dar diploma i-o vor trimite mai târziu prin poștă. Nu o să se mai întoarcă aici. Își lua rămas-bun în taină de la toate obiectele moarte de aici. Cândva o să fie și ele vii, singure sau prin intermediul omului. Dădu roată tuturor obiectelor inutile din curte și le atinse cu mâna; voia, nu se știe de ce, ca obiectele să-și amintească de el și să-l iubească. Dar el nu credea

---

¹ *Djan* – suflet care caută fericirea (credință populară turkmenă).

în așa ceva. Dintr-o amintire din copilărie știa că, după o lungă despărțire, este ciudat și trist să vezi un loc cunoscut: ești legat de el prin inimă, iar obiectele inanimite deja te-au uitat și nu te mai recunosc, de parcă au trăit în lipsa ta o viață activă, fericită, și tu ai fost un străin pentru ele, singur cu sentimentul tău, și acum stai în fața lor ca o făptură jalnică, necunoscută.

În spatele magaziei creștea o livadă veche. Acum, acolo se întindeau mese, trăgeau temporar lumină și făceau tot felul de decoruri. Directorul institutului stabilise pentru azi o ceremonie nocturnă în cinstea celei de-a doua promoții de economiști și ingineri sovietici. Din curtea facultății sale, Nazar Ceagataev se duse la cămin, să se odihnească și să se schimbe pentru seară. Se întinse în patul său și adormi pe nepusă masă, cu senzația unei fericiri trupești subite, așa cum se întâmplă numai în tinerețe.

Mai târziu, în timpul serii întunecate, Ceagataev veni din nou în livada Institutului de Economie. Își pusese un costum frumos gri, pentru care făcuse economii în lunga perioadă a studenției, și se bărbierise în fața unei oglinzi mici de fată. Toată averea lui se afla sub pernă și în noptiera de lângă pat. Ceagataev, când plecase la serată, se uitase cu părere de rău în întunericul interior al dulapului său: în curând îl va uita, și mirosul hainelor și al trupului lui Ceagataev va dispărea pentru totdeauna din acest dulap de lemn.

La cămin locuiau studenți din alte universități, de aceea Ceagataev plecă singur. În livadă cânta orchestra chemată de la cinematograf, mesele erau aranjate într-un șir lung, și deasupra lor ardeau reflectoare agățate de electricieni în spațiile dintre copaci. Noaptea pustie de vară plutea deasupra capetelor celor adunați la solemnitatea lor, la ultima lor întâlnire, și toată minunăția acestei nopți consta în spațiul deschis și cald, în liniștea cerului și a plantelor.

Cânta muzica. Tinerii stăteau la mese, gata să plece mai departe, pe tot globul pământesc, pentru a clădi acolo fericirea. Vioara unui muzicant amuțea uneori, ca o voce îndepărtată, din ce în ce mai slabă.

Lui Ceagataev i se păru că, la orizont, plânge un om, poate în acea țară încă necunoscută de nimeni, unde el se născuse cândva, unde acum trăiește sau a murit mama sa.

— Ghiulceatai! spuse el cu voce tare.

— Ce-i asta? îl întrebă vecina lui, tehnolog.

— Nu înseamnă nimic, explică Ceagataev. Ghiulceatai e mama mea, Floare-de-Munte. Oamenii primesc numele când sunt mici și seamănă cu toate lucrurile frumoase...

Vioara începu din nou să cânte, vocea ei nu numai plângea, dar și chema – „să pleci și să nu te mai întorci, pentru că muzica e mereu despre victorie, chiar și când e tristă.”

La scurt timp începură dansurile, jocurile, petrecerea obișnuită a tinereții. Ceagataev se uita la oameni și la natură noaptea; trebuia să stea aici mult timp, poate veșnic, să se lupte cu chinurile, să muncească și să fie fericit.

Vizavi de Ceagataev se afla o tânără pe care n-o cunoștea, cu niște ochi ce aveau o strălucire neagră, cu o rochie bleumarin ridicată sus, până la bărbie, ca de bătrână, fapt ce-i conferea o înfățișare incomodă și drăguță. Nu dansa, se rușina sau nu știa, și se uita pasional la Ceagataev. Îi plăcea fața lui oacheșă, cu ochii curați înguști, orientați spre ea, privind cu bunătate și posaci, pieptul lui lat ce ascundea o inimă cu sentimente tainice și gura mică, deloc puternică, capabilă să plângă și să râdă. Ea nu-și ascundea simpatia și-i zâmbea lui Ceagataev; el nu-i răspunde deloc. Veselia generală era din ce în ce mai mare. Studenții – economiști, de la planificare și ingineri – luau flori de pe masă, rupeau iarba din curte și făceau

din ele daruri pentru prietenele lor sau pur și simplu presărau plantele peste părul lor des. Apoi apăsură confetti, folosite și ele pentru binele plăcerii generale. Femeia care se afla vizavi de Ceagataev dispăru – acum dansa, pe poteca din livadă, presărată cu hârtii multicolore, și era mulțumită.

Și celelalte femei rămase la masă erau fericite datorită atenției prietenilor lor, a naturii ce le înconjură și a anticipării viitorului lor egal cu nemurirea, în privința lungimii și a speranțelor. Numai una dintre ele nu avea flori și confetti în cap; nimeni nu se apleca spre ea să-i spună glume amuzante; și ea zâmbea jalnic, ca să arate că ia parte la sărbătoarea generală și că aici se simte bine, e veselă. Ochii ei erau triști și răbdători ca ai unui mare /animal muncitor/¹.

Uneori se uita cu atenție în jur și, după ce se convingea că nimeni nu are nevoie de ea, aduna repede de pe scaunele vecinilor florile și hârtiile colorate căzute și le ascundea pe neobservate. Ceagataev îi vedea din când în când acțiunile, dar nu putea înțelege; chiar se plictisise din cauza petrecerii monotone îndelungate și se pregătea să plece de acolo? Femeia care aduna florile căzute de la alți oameni plecase și ea undeva – era deja seară, stelele se făcuseră mari, începea noaptea. Ceagataev se sculă de la locul lui și făcu o plecăciune spre tovarășii din apropiere – nu se va vedea prea curând cu ei.

Ceagataev porni pe lângă copaci și o remarcă pe femeia cu față /de cal/ ascunsă în umbră; ea nu-l vedea; acum își punea în păr flori și panglici, apoi ieși din nou dintre copaci spre masa luminată. Ceagataev se întoarse și el acolo: voia neapărat să răstoarne mesele, să dărâme copacii și să pună capăt acestei plăceri deasupra căreia curg lacrimi jalnice, dar femeia era acum fericită,

---

¹ În felul acesta vor fi marcate în continuare omisiunile autorului.

râdea, cu un trandafir în părul de culoare închisă, deși ochii îi erau plânși. Ceagataev rămase în livadă; se apropie de ea și făcură cunoștință; se dovedi a fi absolventă a Institutului de Chimie. O invită la dans, deși nu știa nici el, dar ea dansa minunat și-l conducea în ritmul muzicii, cum trebuie. Ochii i se uscaseră repede, fața i se făcuse mai frumoasă, și trupul, obișnuit cu o sfiiciune sălbatică, acum se lipea de el cu încrederea unei virginități târzii ce mirosea a căldură bună, ca pâinea. Ceagataev rămase în uitare lângă ea, vis și fericire veneau dinspre această femeie străină cu care el, probabil, nu se va mai întâlni; așa de des trăiește alături de noi fericirea neobservată.

Întâlnirea și veselia ținură până se luminează cerul; apoi livada se goli, rămaseră accesoriile moarte, toți se risipiră. Ceagataev și noua lui prietenă, Vera, porniră pe jos prin Moscova, în lumina zorilor. Străinului Ceagataev îi plăcea acest oraș, de parcă era locul unde se născuse și era recunoscător că trăise mult timp aici, învățase știință și mâncase multă pâine, fără să i se reproșeze ceva. Se uita la însoțitoarea sa – fața ei se făcuse frumoasă de la soarele care răsărea în depărtare.

Trecu timpul, cerul deveni înalt și curat, soarele încordat trimitea neîntrerupt pe pământ bunul său – lumina. Vera mergea în tăcere. Ceagataev se uita din când în când la ea și se mira de ce li se pare tuturor urâtă, când chiar simpla ei tăcere modestă seamănă cu mușenia ierbii, cu fidelitatea unui prieten obișnuit. Doar numai de la distanță poți s-o urăști, s-o negi sau să fii, în general, indiferent față de un om. Însă când Ceagataev vedea acum de aproape ridurile de oboseală de pe obrazii ei, expresia feței ce-i acoperea dorințele, ochii păziți de pleoape, buzele umflate – tot entuziasmul tainic al acestei femei, ascuns în substanța ei vie, toată constituția frumoasă și puternică a corpului ei, devenea sfios de

tandrețe față de ea și n-ar fi putut să facă nimic împotriva ei, chiar îi era rușine să se gândească dacă era frumoasă sau nu.

— Am obosit, doar n-am dormit deloc, spuse Vera, haideți să ne despărțim.

— Nu-i nimic, răspuse Ceagataev. O să plec în curând, haideți să mai stăm puțin /împreună/.

Continuară să meargă înainte, se plimbară pe multe străzi lungi și, undeva, se opriră.

— Aici locuiesc eu, arătă Vera spre un bloc mare nou.

— Să mergem la dumneavoastră. Dumneavoastră vă culcați, iar eu o să stau puțin lângă dumneavoastră și o să plec.

Vera era tulburată.

— Ei bine, spuse ea și-l conduse pe musafir.

Avea o cameră mare, cu mobilă obișnuită pentru o fată, dar camera asta era cam tristă, acoperită cu draperii, plicticoasă și aproape goală.

Vera își scoase pardesiul și Ceagataev remarcă că e mai plină decât i se păruse. Apoi Vera începu să scormonească prin cotloanele camerei sale, să-i dea de mâncare musafirului, iar Ceagataev începu să se uite la un tablou vechi dublu, ce atârna deasupra patului acestei fete. Tabloul înfățișa un vis, când Pământul era considerat plat, iar cerul, apropiat. Acolo, un om mare se ridicase în picioare pe pământ, făcuse cu capul o gaură în cupola cerului și ieșise până la umeri de partea cealaltă a cerului, în infinitul ciudat al aceluși timp, privind de acolo. Și așa de mult privi în spațiul străin, necunoscut, că uitase de restul trupului său rămas mai jos de cerul obișnuit. În jumătatea a doua a tabloului era înfățișat același peisaj, dar într-o altă poziție. Trupul omului oboșise, slăbise și, probabil, murise, iar capul uscat se rostogolea pe lumea cealaltă – pe suprafața exterioară a cerului care semăna cu un lighean de tablă –, capul căutătorului noului infinit, unde,

într-adevăr, nu este capăt și de unde nu este loc de întoarcere pe locul modest, plat al Pământului.

Dar, pentru Ceagataev, de parcă era bolnav, acum totul părea drăguț și interesant. Cu inima sfioasă, o îmbrățișă pe Vera, aplecată lângă el cu treburile ei gospodărești, și o trase la el cu putere și prudență, parcă dorind să se lipească cât mai mult de ea, pentru a se încălzi și a se liniști. Vera înțelese imediat și nu-l împinse. Ea se îndreptă, îi aplecă ușor capul mai jos de-al său și începu să-i mângâie părul negru aspru, iar ea se uita într-o parte, cu fața la o parte, dar, din când în când, lacrimi cădeau în capul lui Ceagataev și se uscau acolo. Vera plângea tăcută, numai cu lacrimile ce-i curgeau din ochi, încercând să nu-și schimbe expresia feței, să nu înceapă să scâncească. Ceagataev o auzi, totuși îi era indiferent ce se întâmplă acum și n-ar fi putut ajuta pe nimeni.

— Sunt însărcinată, spuse Vera.

— Nu-i nimic! răspunse Ceagataev, iertându-i tot, curajos la inimă, ca un condamnat la moarte.

— Nu! spuse tristă Vera, acoperindu-se cu marginea mânecii, pentru a usca lacrimile și a-și ascunde fața urâtă, de care-și amintea și-n somn. Nu. Nu pot nimic.

Ceagataev o lăsă. Nu trebuia neapărat să se liniștească prin desfătarea plină de furie cu Vera pentru a fi fericit. Era suficient să fie aproape de ea, s-o țină de mână și s-o întrebe de ce plânge, de durere sau din cauza unei supărări.

— Mi-a murit recent soțul, spuse Vera. Și știți, un om mort e greu de uitat. Și copilul, când se va naște, n-o să-și vadă tatăl, nu-i va fi de ajuns numai mama... Nu e așa, nu-i de ajuns?!

— Așa este, fu de acord Ceagataev. Acum o să fiu eu tatăl lui.

El o îmbrățișă și adormiră când afară se luminase bine și zgomotul Moscovei ce se construia, forajul adâncurilor, certurile populației în transportul în comun – totul amuțise în urechile lor;

se țineau de mână unul pe altul și fiecare auzea ca prin vis respirația surdă, scurtă, sfioasă a celuilalt.

Spre seară, cu puțin timp înainte de încheierea programului la instituții, depuseră actele la cel mai apropiat oficiu de stare civilă. Stăteau în picioare între două buchete de flori; șeful oficiului de stare civilă îi felicită cu un discurs scurt, le propuse să se sărute în semn de fidelitate pe viață și-i sfătui să aibă mulți copii, ca generația revoluționară să se răspândească în veci. Ceagataev o sărută de două ori pe Vera și-și luă rămas-bun amical de la șef, gândindu-se c-ar fi fost bine dacă și el ar fi sărutat-o pe Vera, nu să se fi limitat la obligațiile de serviciu.

De atunci Ceagataev își petrecu fiecare zi mergând seara în vizită la Vera, când ea deja îl aștepta și se bucura de sosirea lui. Se îmbrățișau imediat, iar Ceagataev se purta cu Vera extrem de precaut, păstrând în ea copilul tatălui mort, apoi mergeau să se plimbe, ca toți oamenii, de regulă de braț, pe stradă, priveau cu atenție vitrinele, de parcă se pregăteau să cumpere multe, priveau cerul, unde se întâmplau tot felul de lucruri, și nu uitau nimic din întâmplările curente care-i înconjurau, de parcă inima, în timpul iubirii, e așa de grea, că trebuie tot timpul să fie distrată cu fleacuri, pentru a nu-și mai simți funcționarea.

Dar Ceagataev încă nu era adevăratul soț al Verei, ea tot timpul evita să locuiască împreună cu el – cu tandrețe și spaimă, pentru a nu-l ofensa și a nu i se da. Ea parcă se temea să nu distrugă, prin patima sa, alinarea sărmană care apăruse subit și ciudat; sau pur și simplu o făcea pe vicleana, calculată și rațională, dorind să aibă în soțul său o căldură ce nu se răcește, pentru ca ea să se încălzească așa mult timp, serios. Totuși, Ceagataev nu-și putea limita sentimentele pentru Vera numai la un atașament spiritual și inuman și, în curând, începu să plângă lângă ea, când ea stătea culcată în pat, aparent neajutorată, dar zâmbitoare și victorioasă.

Ceagataev nu știa să-și îndure forța vieții, știa nevinovăția și bunătatea ei, de aceea îl jigneau inaccesibilitatea altuia și-și pierdea cunoștința și raționalitatea. Încă din copilărie tot așa bătea cu picioarele goale în pământ, vărsând lacrimi neobosite și nepotolite, și amenința trecătorii când vedea mâncare în spatele sticlei groase și nu putea s-o mănânce imediat.

2

Vara continua. Din cauza caniculei putrezeau mlaștinile din jurul Moscovei și, seara, în aer se simțea funingine amestecată cu mirosul cald, aburind al colhozurilor și câmpurilor îndepărtate, de parcă peste tot în natură se pregătea cina. Ceagataev își petrecea ultimele zile cu Vera; primise numirea: trebuia să plece acasă, în mijlocul deșertului asiatic, unde se afla sau unde murise de mult mama lui. Ceagataev dispăruse de acolo când era copil, acum cincisprezece ani. Mama lui bătrână, turkmena Ghiulceatai, îi pusese pe cap o căciulă militară de oaie, îi băgase în traistă o bucată de ciurek¹ vechi, lângă care mai puse o turtă făcută din rădăcini rase de stuf, hrean sălbatic și iarmalîk, apoi, după ce-i dădu în mână o trestie, să aibă alături o plantă în loc de prieten vechi, îi porunci să plece.

— Du-te, Nazar, spuse ea, nedorind să-l vadă mort alături de ea. Dacă dai de tatăl tău, să nu te duci la el. Dacă o să vezi târguri și bogății, la Kunia-Urghenci, Tașauz, Hiva, să nu te duci acolo, treci pe lângă ele sau mergi mai departe, în altele. Las' să-ți fie tatăl un necunoscut.

Micul Nazar nu voia să plece de lângă mama sa. El îi spunea că se obișnuise cu moartea și nu se teme că va mânca puțin. Dar mama îl alunga.

---

¹ Turtă din aluat dospit, din Turkmenistan.

— Nu, spuse ea. Sunt deja așa de slabă, că nu mai pot să te iubesc, să trăiești de-acum singur. O să te uit.

Nazar începu să plângă lângă mamă. Îi îmbrățișă piciorul slab, rece și stătu mult timp așa, lipit de corpul familiar, slăbit; inima lui mică se făcu atunci mare, ea imediat obosi și bătea greu, parcă se umezise. Băiatul se așeză în praful de pe jos și-i spuse mamei:

— Și eu o să te uit, nici eu nu te mai iubesc. Nu puteți da de mâncare unui om mic, iar când o să muriți, n-o să fie nimeni lângă dumneavoastră.

Se așeză cu fața în jos și adormi în umezeala lacrimilor și a propriei respirații. Nazar se trezi într-un loc pustiu. Mama plecase, dinspre deșert venea un vânt străin slab, fără niciun fel de miros și fără niciun sunet viu. O vreme băiatul stătu așa jos, liniștit, mănca ciurekul de la mama, se uita în jur și se gândea la ceva ce acum, odată cu trecerea timpului, uitase. În fața lui se afla tot pământul unde se născuse și unde voia să trăiască. Acea țară a copilăriei se cufunda într-o umbră neagră, unde se termină deșertul; acolo, deșertul își abandonează pământul într-o adâncitură mare, ca și cum s-ar pregăti să se înmormânteze, și niște munți plați, roși de un vânt uscat, apăară acele locuri joase de lumina cerului, acoperind patria lui Ceagataev cu negură și liniște: numai lumina târzie ajunge acolo și luminează cu o lumină crepusculară ierburile rare de pe pământul palid, acoperit de sare, de parcă pe el se uscaseră lacrimi, dar durerea lui încă nu trecuse.

Nazar se afla la marginea pământului întunecos, alunecat în jos; mai departe începea pustiul nisipos, mai fericit și mai luminos, și în mijlocul unor ridicături liniștite de nisip, chiar și când vremea era liniștită, în acea zi de copil dispărută, se învârtea un vânt slab, hoinărind și plângând, alungat de departe. Băiatul ascultă acest vânt și se uită la el, pentru a-l vedea și a fi împreună cu el, dar nu văzu nimic, și atunci începu să strige. Vântul dispăru

din fața lui, nimeni nu răspunse. În depărtare se lăsa noaptea; pe pământul scund, întunecat, de unde îl alungase mama lui, deja se întinsese umbra și doar fumegau dăre albe ce se ridicau din iurte și bordeie, unde locuise cândva și copilul. Nazar, nedumerit, își verifică picioarele și trupul, să vadă dacă mai trăiește sau nu, din moment ce, acum, nimeni nu se mai gândește la el și nu-l mai iubește; nu avea la ce să se gândească, de parcă el trăia prin forța și dorințele altor oameni apropiați, iar acum ei nu mai sunt, și ei îl alungaseră... O tufă foșnitoare – un vagabond, o colilie, în lipsa vântului, se lăsa într-o parte și se rostogolea peste nisip, depărtându-se de el. Tufa era prăfuită, obosită, mai mult moartă decât vie din cauza efortului de a trăi și a se mișca; nu avea pe nimeni – nici rude, nici apropiați, și mereu pleca mai departe. Nazar o atinse cu mâna și-i spuse: „O să merg cu tine, mă plictisesc singur, să te gândești puțin la mine, și eu o să mă gândesc. Cu ei nu mai vreau să trăiesc, nu mi-au spus asta, las’ să moară!” Și amenință cu toiagul său de trestie spre patrie și spre mama care-l uitase.

Nazar porni după tufa de colilie și merse așa până la lăsarea întunericului. Atunci se întinse pe jos și adormi din cauza slăbiciunii, atingând tufa cu mâna, să rămână cu el. A doua zi se trezi și se sperie imediat că tufa nu mai era lângă el; își văzuse de drum, singură în noapte. Nazar vru să plângă, dar văzu că tufa se mișca acum spre vârful celui mai apropiat deal de nisip, și băiatul o ajunse.

Patria și mama dispăruseră de mult – las’ să le uite inima lui, până va mai crește. În aceeași zi tufa hoinară îl duse pe Nazar până la un cioban care avea niște oi, și ciobanul îi dădu băiatului să mănânce și să bea, și tufa și-o legă de nuia, să se odihnească și ea. Mult timp, Nazar merse cu ciobanul și trăi la el, până începu să ningă, și atunci stăpânul îl trimise pe cioban cu treburi în

Ceardjui, pentru că ciobanul începuse să orbească, și el porni împreună cu băiatul, iar în oraș îl duse la puterea sovietică, pentru că nimeni nu avea nevoie de el. Puterea sovietică îi adună mereu pe cei inutili și uitați, ca o văduvă cu mulți copii, care nu este deranjată de o gură în plus.

Trecuseră deja mulți ani, dar nimic nu fusese uitat, și mama piedută era la fel de iubită și, pentru amintirea ei, mereu va exista în inimă o forță singuratică, ca și când copilăria nu s-ar fi terminat. Ceagataev nu-și cunoscuse niciodată tatăl. Soldatul rus Ivan Ceagataev din trupele expediționare din Hiva dispăruse înainte ca Ghiulceatai să nască, ea fiind pe atunci soția tânără a lui Kocimat, cu care avea deja doi copii mici; dar copiii lui Kocimat muriseră când Nazar era mic, despre asta îi spusese mama abia mai târziu, că fuseseră și ei cândva. Iar Kocimat era sărac și mult mai bătrân ca soția sa; el trăia mergând pe pământurile *bai*¹-lor din Kunia-Urghenci și Tașauz, să muncească *hașar*² ca măcar pe perioada verii să aducă pâine familiei. Iar iarna dormea aproape mereu în bordeiul săpat la marginea deșertului Ustiurt. Își păstra puterea săracă, și Ghiulceatai dormea cu el sub aceeași *koșma*³; și ea se încălzea și moțăia în iernile lungi, pentru a mânca mai puțin, iar între ei se aflau copiii lor, când încă mai trăiau. Din când în când Ghiulceatai ieșea, făcea rost de niște iarbă pentru mâncare sau se ducea să se angajeze ca argat la Hiva... Odată, la Hiva nu găsi de lucru; era pe atunci iarnă, cei bogați beau ceai și mâncau carne de oaie, iar săracii așteptau să vină căldura și să crească plantele. Ghiulceatai își făcuse un culcuș în târg, mâncase ceva ce rămăsese pe pământ de la târgoveți, dar îi era rușine de oameni

---

¹ Denumire folosită în Asia Centrală, Kazahstan, Iakutia, Altai pentru marii proprietari de pământ.

² „La comun”, în persană în original.

³ Covor de păslă, făcut din păr de oaie și de cămilă.

să cerșească. La acel târg din Hiva fu remarcată de soldatul Ivan Ceagataev, și acesta începu să-i aducă în fiecare zi cașă primită de el, într-un ceaunel. Ghiulceatai mânca supă soldățească cu carne de vită în târgul pustiu, seara, iar soldatul o atingea ușor, ușor și apoi o îmbrățișa. Dar femeii îi era rușine să-l respingă pe om, după ce-i dăduse de mâncare; tăcea și nu se împotriva. Se gândea cum să-l răsplătească pe rus și nu avea nimic, în afară de ce-i dăduse natura.

— De ce ai ochii în lacrimi? îl întrebă Vera pe Ceagataev când acesta pleca acasă.

— Mi-am adus aminte de mama, cum îmi zâmbea când eram mic.

— Cum?

Ceagataev era încurcat.

— Nu mai țin minte... Era bucuroasă când mă vedea și mă plângea, acum oamenii nu mai zâmbesc așa. Îi curgeau lacrimile pe fața fericită.

Mama îi spusese lui Nazar că soțul ei, Kocimat, când aflase că Nazar e fiul unui soldat rus, nu al lui, nu o lovi și nu-și ieși din fire, ci numai deveni plicticos și străin pentru toți. Plecase departe, și acolo își ducea singur tristețea; apoi se întoarse și o iubi pe Ghiulceatai ca mai înainte.

Nazar Ceagataev se duse să se plimbe cu Vera pentru ultima oară. Seara, trenul lui îl va duce în Asia, iar Vera îl pregătea pentru drumul lung. Îi cârpise șosetele, îi întărise nasturii, călcase chiar ea lenjeria și, de câteva ori, controlase și verificase toate lucrurile, mângâindu-le și invidiindu-le că o să plece împreună cu soțul ei.

Afară, Vera îl rugă pe Ceagataev să vină cu ea la niște cunoștințe. Poate peste o jumătate de oră el nu o s-o mai iubească deloc.